

“İstiklal Marşı, yeniden dirilişin marşıdır”

Mehmet Âkif Ersoy... İstiklal Marşı'nın yazarı, “millî şair”, düşünür, siyasetçi, baytar ve daha pek çok şey söylenebilir Âkif için. Mehmet Âkif'e göre medeniyetin gerçek kaynağı, Müslüman Doğu'dur. Ona üstünlüğünü kaybettiren ise asırlardır süren “cehalet, yozlaşma, sabırsızlık, tembellik ve kendine güvensizliktir.” Batının geldiği medeniyet seviyesine ulaşmak ve İslam birliğini sağlamak en büyük amacıdır Âkif'in... İslam toplumlarının geri kalmasını; İslam ülkelerindeki edebiyatın halka değil, aydınlara seslenmesine bağlar. O nedenle millî mücadele yıllarında topluma vaazlar verir, yerli ve millî olmanın önemini anlatır. İşte Âkif, böylesi bir dönemde yazar İstiklal Marşı'nı... Hatta o şiiri en ünlü eseri Safahat'a dahi almaz ve Türk milletine armağan eder. Âkif, bir de Kur'an-ı Kerim mealini yazar... Ama vasiyet eder, “Yakın!” diye. Yıllar sonra o mealin bir kısmı bulunur, basılır ve büyük ilgi görür. İstiklal Marşı'nın millî marş olarak kabul edilmesinin yıl dönümünde Mehmet Âkif Ersoy'u, düşüncelerini, edebiyatını ve Kur'an-ı Kerim mealini, mealini yayıma hazırlayan İbn Haldun Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Recep Şentürk ile konuştuk...

RÖPORTAJ:
MUHAMMED AKAYDIN, GÖKHAN GÖKÇE

FOTOĞRAFLAR:
TEVHİD YENİ

Hocam, Mehmet Âkif Ersoy İstiklal Marşı'nı hangi koşullarda, hangi duygularla yazdı? O dönemi bize anlatır mısınız?

Âkif'in, İstiklal Marşı'nı yazdığı dönem, insanların ye'se kapılmak üzere olduğu ve artık tamamen mağlup psikolojisine girdikleri bir dönemdi. Korku ve ümitsizlik her yere hâkimdi. Onun için, İstiklal Marşı'na "Korkma!" diyerek başladı Âkif. İstiklal Marşı bir nevi ümit marşıdır. Yeniden dirilişin marşıdır. Ve realist insanlar, "silahımız yok, karşı taraf güçlü" derken; Âkif, "Hakkıdır Hakk'a tapın milletimin istiklal" diyerek, Allah'a imanın en büyük güç olduğunu ve bu iman sayesinde, bizim en güçlü devletlere dahi karşı gelebileceğimizi, en zor şartları bile aşabileceğimizi söylüyor ve bu mesajı Türk milletine veriyor. Yani İstiklal Marşı, Türk tarihinin en karanlık, en ümitsiz, en dibe vurmuş noktada yazılmış bir şiir. O dönemin psikolojisini tamamen yansıtıyor. Adeta o psikolojiyi yırtmak için bir çığlıktır İstiklal Marşı. Elhamdülillah o tesiri de gösteriyor. Ve Âkif'in "Korkma, sönmez!" dediği ocak, gerçekten de sönüyor. Bugün de aynı ocak yanıyor aslında. Bu da Âkif'in bu milleti ne kadar iyi tanıdığının, iman gücünün her engeli aşabileceği konusundaki ifadesinin ne kadar doğru olduğunun tarihi bir ispatı olarak görülebilir.

Sizce, bir Arnavut olan Âkif'in "vatan şairi" olarak anılmasının nedenleri nelerdir? Âkif, ne kadar yerli ve millî?

Âkif, yüzde yüz Arnavut, yüzde yüz yerli, yüzde yüz Müslüman bir insandır. Said Halim Paşa, "Müslümanın vatanı İslam'ın yaşandığı yerdir." der. Dolayısıyla bizim vatanımız

İslam'ın yaşandığı yerdir. Vatandaşlarımız da İslam'a saygı duyan ve benimseyen insanlardır. Dolayısıyla biz yaşananlara, "Nasyonalist" ve "kafatasçı" bir açıdan yaklaşamayız. Hz. Peygamber'den (a.s.) tevarüs ettiğimiz anlayışa göre, bütün Müslümanlar bizim dinimizde kardeşimizdir. Bütün insanlar Âdemiyette kardeşimizdir. Hristiyanlar da İbrahimiyyette kardeşimizdir. Âkif, bu İslam milletinin öz ve öz bir üyesidir. İslam milletinin üyesi olmak asla ve kat'a insanların kavmiyetlerini reddetmeyi gerektirmez. Bu düşünüş şekli, modern dönemde ortaya çıkarılmış sahte bir ikilemdir. Bizi birleştiren şey, etnik bir paydaş değil; medeniyet, din ve kültür paydaşıdır.

Âkif'in en kıymetli eserlerinden birisi malumunuz Safahat'tır. Safahat'ı günümüze uyarlamanızı istesek neler söyleyebilirsiniz?

Âsım'ın neslinde sembolik bir anlatım vardır. Âsım ideal bir Müslüman genç sembolüdür. Batı'yı taklit etmeyen, kendi değerleriyle barışık olan bir gencin sembolüdür. Ve İslam'ı içinde yaşadığımız modern dünyada temsil eden ve uygulayan bir gencin sembolüdür. Tabii Âsım'ın nesli, o dönemde Batı'yı taklit modasına uymuş olan gençlere bir ih-

"İbn Haldun Üniversitesinin amacı fikrî istiklale sahip Âsım'ın neslini yetiştirmektir."

tar olarak, onları doğru çizgiye çekmek için Mehmet Âkif'in inşa ettiği bir tasavvurdur. Bu tasavvur hâlen gerçekliğini koruyor. Çünkü o dönemdeki ikilemelerimizle, o dönemdeki meydan okumalarımızla ve mücadelemizle, günümüzdeki meselelerimiz özünde aynı. Günümüzde de biz Âsım'ın neslini yetiştirmek için çalışıyoruz. İbn Haldun Üniversitesinin amacı da, fikri istiklale sahip Âsım'ın neslini yetiştirmek. İstiklal Marşı dediğimizde, "istiklalden" ne kastettiğini çok iyi anlamamız gerekiyor. Mehmet Âkif sadece "siyasî istiklal" kastetmedi. Nitekim Âkif, Türkiye'nin siyasî istikrar kazandıktan sonra, fikrî istiklalini kaybettiğini görüyor ve bundan rahatsız oluyor. Siyasî istikrarını kazanan Türkiye; fikrî istiklalini, kültürel istiklalini kaybediyor. İşte o dönemde Mısır'a gidiyor. Ancak orada iki rivayet var; acaba Âkif kendi isteğiyle mi Mısır'a gitti yoksa birileri mi gitmesini istedi? İki de olabilir. Çünkü Türkiye'de olup bitenlere rıza gösterdiğini zannetmiyorum. Bir ülke siyasî olarak sömürge hâline geldiye, o ülke bağımsızlığını kaybetmiş demektir. Bir ülke teknoloji ürünlerini üretilmiyorsa, o ülke teknolojik olarak bağımlı bir ülkedir. Yine aynı şekilde bir ülke fikir üretilmiyorsa, fikirleri ithal ediyorsa, o ülke de fikren bağımlı bir ülkedir. İşte maalesef, Türkiye, "Batılılaşma", "modernleşme", "aydınlanma" diye isimlendirilen bir süreç içerisinde fikren Batı'ya bağımlı hâle getirildi. Batı'yı taklit etmek bize ilerleme, modernleşme ve çağdaşlaşma şeklinde sunuldu. Aslında Batılılaşma olarak takdim edilen bu süreç, Türkiye'nin Batı'ya fikren bağımlı kılınması sürecidir.

Birçok kişiye Mehmet Âkif sorulduğunda, cevap, "İstiklal Marşı'nın şairi" olarak gelir. Ama Mehmet Âkif'in Safahat'ı ve İstiklal Marşı dışında birçok eseri var. Bunlardan biri de Kur'an-ı Kerim meali. Bunu da Mısır'da neşreder. Uzun yıllar bu mealin yakıldığı, yok edildiği söylendi. Ama bir baktık ki, mealin bir kısmı yayımlanmış, onu da siz yayımladınız. Bunun hikâyesini anlatır mısınız bize?

Aslında Âkif'in mealinin tarihi, Türkiye'deki din ve devlet ilişkilerinin tarihiyle örtüşür. Yani mealin tarihi üzerinden, Türkiye'deki din-devlet ilişkileri okunabilir, analiz edilebilir. İşte mealin sipariş edildiği ilk dönem, Türkiye Cumhuriyeti'nin İslam fikriyatı üzerine kurulduğu bir dönem ve insanlar Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlasınlar diye samimi bir düşünceyle bir meal, bir Türkçe tefsir ve bir Türkçe hadis kitabı yazdırılması kararı veriliyor. TBMM tarafından bu finanse ediliyor ve Diyanet İşleri Başkanlığına bu görev veriliyor. Bu, İslam'la barışık ve İslam'ı teşvik eden bir dönem. Sonra ikinci dönemde, bu mealin Türkçe Kur'an olarak resmen benimsenmesi gibi bir yaklaşım ortaya çıkıyor. Ve bir Türk İslam'ı inşa edilmesi gibi bir

siyaset benimseniyor. Buna da laiklik deniliyor. Hâlbuki laikliğin böyle bir şeyle alakası olamaz. Laiklik, din inşası değildir; din ve devletin birbirinden ayrılması, dinin bağımsız olmasıdır. Hâlbuki burada dini şekillendirmek isteyen, dinin ne olması gerektiğini belirleyen bir otoriter yaklaşım söz konusu. Sonra bir üçüncü dönem geliyor. Bir rahatlık dönemi. Ama tabii gelgitler yaşanıyor sürekli. 1970 darbesinde tekrar Türkçe Kur'an, Türkçe ezan gündeme geliyor.

Sonra Türkiye daha demokrat, daha özgür bir aşamaya giriyor. Bütün bu olaylar meal olan dönemler. Mealın yakıldığı tarih 1960, ihtilal döneminde. O dönem ihtilali yapanların tekrar Türkçe ibadet, Türkçe Kur'an, Türkçe ezan gündeme getirmeleriyle, Âkif'in meali emanet ettiği İhsan Efendi ve oradaki diğer Türk Müslümanlar telaşa düşüyor. Ve yakıyorlar meali. Tabii yaktıkları bir nüsha ve en fazla iki tane nüshayı yakıyorlar. Fakat meal 25 sene yazılıyor. Sonra bir 25 sene bekliyor. Neredeyse 50 yıllık bir zaman içerisinde tek bir nüsha olduğunu düşünmek doğru olmaz. Mutlaka ondan istinsahlar edinmiştir. Mehmet Âkif'in kendisi farklı nüshalar çıkartmıştır veya gelen arkadaşları ve dostları ondan farklı nüshalar elde etmişlerdir. Nitekim en son yayımlanan bir nüsha var. Elmalılı Hamdi Yazır'a kendi eliyle yazıp gönderdiği nüsha. Bunun içerisinde iki cüzün Türkçeye tercümesi var. Demek ki dostlarına ve arkadaşlarına bunu göndermiş. Ama bunların şu anda nerede olduğunu kimse bilmiyor. Bu mealin daktilo edilmiş nüshası yaklaşık 25 yıldan fazla bir zaman önce elime geçmişti. Bana Mustafa Runyun'un oğlu olan arkadaşım Ali Yahya Runyun verdi. Bir süre bekledikten sonra, çeşitli kişilerle istişareler, istihareler yaptık. Hayrettin Karaman hocamızla, Raşit Küçük hocamızla, Hasan Kamil Yılmaz hocamızla görüştük. Bana, "Artık bunları yayımlamalısın, yayımlamazsan mesuliyeti senin olur hatta vebal altında kalırsın!" dediler. Ve biz de yayımladık, elhamdülillah. Yayımlarken de çok ciddi çalışmalar yaptık. Mehmet Âkif'in daha önce Sırat-ı Müstakim'de yayımlanmış olduğu Kur'an-ı Kerim tercümelerini dipnotlarda verdik. Yani insanların daha önceki ile mukayese yapabilmeleri için bir nevi edisyon kritik hâlinde yayımladık. Bizim yayımladığımız meal, Âkif'in daha önce yaptığı Kur'an tercümeleriyle yüzde 80-90 örtüşüyor. Sadece biraz sadeleşme yapılmış. Örneğin Âkif, "-dır" eklerini kaldırmış. Daha önce "Allah büyüktür" diyorsa, bu mealde "Allah büyük" demiş. Çünkü Mehmet Âkif'in amacı, halkın bunu anlayabilmesi. Cumhuriyet tarihimiz ne yazık ki gençlere Kur'an-ı Kerim'i unutturma, milletin Kur'an'la ilgisini kesme çabası içinde olanlarla; Kur'an'ı unutturmama, milletin ve gençlerin Kur'an'la ilişkisini sağlamlaştırma mücadelesi veren iki grubun çatışma tarihi olarak görülebilir.

Meal yayımlandıktan sonra bir sempozyum yapıldı. Ve sempozyumun adına da "Direnen Meal" dediniz. İnsanların Kur'an'dan uzaklaştırılmasını isteyenlere karşı bir duruşu mu ifade ediyor bu isim?

Bu meal hem Âkif'in direnişi hem mealin direnişi hem Kur'an'ın direnişi hem de Ümmet-i Muhammed'in direnişi... 20. yüzyıl Müslümanlar için bir direniş yüzyılıdır. Endonezya'dan, Malezya'ya, Hindistan'dan Cezayir'e, Balkanlar'dan, Kafkaslar'a kadar Müslümanların direniş yüzyılıdır 20. yüzyıl. Ve bu direniş hâlâ devam ediyor. Küresel emperyalizm tarafından teslim alınamayan bir Ümmet-i Muhammed var ve bu mücadele hâlen devam ediyor. Âkif'in şaheseri mealidir. Mealî düzgün yazabilmek için şiir yazmayı bırakmış. Yani şairliği terk etmiş. Bu tabii Mehmet Âkif için, bir şair için çok büyük bir fedakârlık. Ve bir şaheser olarak bu mealî ortaya çıkarmış. Ama daha sonra bakıyor ki mealin Türkçe ibadete alet edilme gibi bir tehlike söz konusu. O zaman diyor ki, bu mealî böyle bir tehlike görürseniz bunu yakabilirsiniz.

Son olarak neler söylemek istersiniz?

Bu mealin lansmanını yaptığımızda Hayrettin Karaman hocamız, bundan sonra meallerle ilgili araştırma yapılırken, "Âkif mealinden önce" ve "Âkif mealinden sonra" diye yazılıp konuşulacak ifadesini kullanmıştı. Gerçekten de bu meal bir dönüm noktasıdır. Meal yazım tekniği, Kur'an'ı Türkçeye tercüme etme metodu noktasında bir dönüm noktasıdır. İnşallah meal yazarlar bu mealî hesaba katıp ona göre değerlendirmelerini yaparlar.

İstiklal Marşı denildiğinde, istiklalden ne kastedildiğini çok iyi anlamamız gerekir. Mehmet Âkif'e göre istiklal, sadece siyasî istiklal değil; aynı zamanda fikrî istiklaldir.